

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 20

15 mei 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

VIETNAM

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond richtte zich met onderstaand schrijven tot de minister-president.

Excellentie,

HET HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND,

geneigd als vertegenwoordiger van een geestelijke stroming alleen bij bijzonder dringende aangelegenheden in officiële uitspraken stelling te nemen terzake van algemene politieke problemen;

zich er bovendien terdege van bewust dat het leveren van een constructieve bijdrage tot de oplossing van een ingewikkelde kwestie als de oorlog in Vietnam moeilijker is dan het weerspiegelen in algemene vertogen van de wijdverbreide gevoelens van verontrusting (aan welke gevoelens overigens ook de Internationale Humanistische Unie laatstelijk nog in haar resolutie van 31 juli 1966 uitdrukking heeft gegeven);

ziet niettemin in de jongste verklaring van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties een duidelijke aansporing aan allen, die het wel menen met de internationale rechtsorde en de menselijkheid, om het uiterste te beproeven ten einde een dreigende en feitelijke escalatie van dit nu al zoveel jaren slepende conflict tegen te gaan;

heeft met de Secretaris-Generaal het gevoel, dat een nieuwe fase in dit tragische conflict op het punt staat in te treden: „een beginfase van een derde wereldoorlog”, waarbij men zich mag afvragen hoe lang nog verantwoordelijke figuren

een verdere uitbreiding van de vijandelijkheden in de richting van een dergelijke ramp vermogen te voorkomen;

meent, dat het onder deze omstandigheden een kwestie van schuldig nalaten zou zijn, indien niet al het mogelijke werd gedaan om partijen in het conflict tot bezinning te brengen en hen te vragen terug te keren van een heilloze weg, die met langzamerhand haast voorspelbare zekerheid moet leiden tot het bereiken van een rampzalig keerpunt in het toch al zo moeizame ontwikkelingsproces van de menselijke samenleving;

doet daarom, in het volle besef van de draagwijdte van hetgeen hier gevraagd wordt, een dringend beroep op de nederlandse regering om alle haar in het internationale verkeer ten dienste staande middelen, hetzij zelfstandig, hetzij in samenwerking met anderen, onverwijld aan te wenden met de bedoeling een zodanige bemiddeling te bewerkstelligen, dat de voorwaarden geschapen worden voor een redelijk gesprek tussen alle betrokken partijen.

Met verschuldigde hoogachting,

Prof. dr. J. P. van Praag, *voorzitter*

Prof. dr. W. van Dooren, *secretaris*.

Wij waren van mening dat onze lezers het op prijs zouden stellen om van dit schrijven kennis te nemen.

Gezin en maatschappij

Ik wil voor de laatste maal voor u spreken n.a.v. de boekjes die het Humanistisch Verbond uitgeeft onder de titel „Oriëntatie”. Eén van de series van deze uitgave heet „Huwelijk en gezin” en daarvan is juist het laatste boekje „Gezin en maatschappij” verschenen van de hand van Dr. A. J. Wichers. U kunt deze boekjes kopen bij het Humanistisch Verbond tegen de luttel som van vijftig cent.

Ik ga dit laatste boekje ook weer niet op de voet volgen maar een paar hoofdpunten ervan wil ik toch graag onder uw aandacht brengen.

Er is ongetwijfeld een sterke wisselwerking tussen wat in de maatschappij plaats vindt en wat in het gezin gebeurt. Daarvan zouden zonder enige moeite vele voorbeelden zijn te geven maar ik mag voorlopig met één volstaan. De ontwikkeling van de techniek — die op zijn beurt een gevolg is van de industriële revolutie — heeft de verhoudingen en de omgangsvormen in het gezin diepgaand beïnvloed. Wie slechts oppervlakkig nagaat hoezeer de taak en de plaats van de vrouw als gevolg van de technische hulpmiddelen is veranderd, hoe de recreatie van de gezinsleden is veranderd als gevolg van de verbeterde vervoersmogelijkheden en hoe de vrijetijdsbesteding van ieder van de gezinsleden maar ook van het gezin als geheel is veranderd als gevolg van de opkomst van radio en televisie, behoeft nauwelijks verdergaand bewijs van de hier uitgesproken stelling. In het boekje dat ik bespreek wordt een helder beeld gegeven van de hoofdlijnen van die veranderingen in de maatschappij, van de vele, vaak ingewikkelde, organisatorische vormen die daaruit zijn voortgekomen en hoe deze maatschappijvormen op allerlei wijzen hun invloed in het gezinsleven doen gelden. Het is belangrijk om na te gaan welke veranderingen zich diensvolgens in het gezin hebben voltrokken. Men moet daarbij uiteraard bedenken dat deze veranderingen zich in talrijke variaties en nuances hebben voltrokken en dat de gezinnen, al naar hun sociale, religieuze en culturele herkomst er verschillend op hebben gereageerd zodat men vandaag niet van een uniforme situatie in het Nederlandse gezinsleven kan spreken. Toch durf ik het aan om van een doorbreking van de gezinsbeslotenheid te spreken.

Natuurlijk is er nooit een tijd geweest waarin de gezinsleden geheel en uitsluitend op elkaar waren aangewezen. Er zijn altijd invloeden van buiten geweest. Ieder gezin is altijd in zekere mate opgenomen geweest in de omliggende gemeenschap waarbij gewoonten en denkwijzen van die gemeenschap hun invloed uitoefenden en waarbij in die gemeenschap voorkomende instituten als kerk en school zich rechtstreeks met de gezinsleden bemoeiden.

Het is waar, maar toch slechts gedeeltelijk omdat b.v. de deelname aan school en kerk soms de beslotenheid eerder vergrootte dan verkleinde, men zocht immers zijn eigen school, zijn eigen kerk uit en de beslotenheid van een groep gezinnen met een eigen schoolsoort en een eigen kerksoort is zelfs vandaag nog wel hier en daar in onze cultuur aanwezig.

Maar toch is de beslotenheid in het overgrote deel van de gezinnen verdwenen. De deelname aan de gemeenschappelijke nationale en internationale cultuur is onherroepelijk geworden. Via school, krant, bioscoop, radio en televisie wor-

den de gezinnen en de gezinsleden binnengevoerd in een cultuur die in sommige opzichten reeds wereldomvattend is maar die tegelijkertijd disharmonisch d.w.z. in allerlei tegenstellingen en meningsverschillen de gezinsleden bereikt. Natuurlijk kan men nog wel een beetje tegenpartelen. Men kan weigeren een televisie-toestel in huis te nemen maar daarmee wint men niet aan harmonie maar slechts aan isolement omdat men zich al spoedig buiten gesloten voelt bij gesprekken die juist als gevolg van de televisie ontstaan. Men kan natuurlijk ook een krant nemen die religieus of politiek past bij de sfeer van het gezin maar ook die krant, wil ze mee blijven doen, is voor veel van haar nieuws en berichtgeving afhankelijk van instituten die met de beslotenheid van een bepaald gezin niets van doen hebben.

De beslotenheid van het gezin is definitief doorbroken, niet alleen in Amsterdam maar ook in het kleinste dorp dat ons land telt. Dat heeft grote gevolgen gehad. Eén van de opmerkelijkste is zeker de uitholling van de vanzelfsprekendheid van het ouderlijk gezag. Ik beweer niet dat er geen ouderlijk gezag meer is maar wel dat dat niet meer vanzelfsprekend uit de situatie voortvloeit. Ik zou het ook zo kunnen zeggen: ouders die gezag willen hebben bij hun kinderen zullen daarvoor hun best moeten doen want ze hebben zware concurrentie. Natuurlijk hebben zoons en dochters van achttien, negentien jaar altijd al wel kritisch naar hun ouders gekeken maar vandaag doet de uitspraak: ik ben je vader en dus ... het zelfs niet meer bij een twaalfjarige.

Wie vandaag gezag wil hebben zal dat waar moeten maken d.w.z. hij zal zich moeten inspannen om het vertrouwen en de eerbied te winnen die voor het uitoefenen van gezag onontbeerlijk zijn, ook bij zijn eigen kinderen. En dat is een zware taak!

Vader en moeder krijgen zeker geen gelegenheid om hun meningen zonder tegenspraak ingang te doen vinden want school, krant, radio en televisie zijn vlak bij de hand om hen tegen te spreken. Zoons en dochters krijgen hun argumenten moeiteloos toegespeeld.

Eigenlijk krijgen vader en moeder alleen nog een kans als ze de vrijheid van meningsuiting en meningsvorming tot grondslag van hun gezinsopvoeding weten te maken.

Nu is er geen sprake van dat de jongeren het gezag van hun vaders en moeders hebben overgedragen aan instituten als overheid, kerk, school of televisie. Veeleer is het zo dat al deze instituten aan gezag hebben ingeboet en dat overgebleven is de bereidheid van de jongeren om gezag te verlenen aan wie, in hun ogen, gezag verdient. Daarmede hebben de begrippen vertrouwen en eerbied hun werkelijke functie in de relaties tussen mensen en generaties herkegen, vertrouwen moet worden verdiend voor het geschenken kan worden, eerbied moet worden verworven voor het betoond kan worden.

Wie vandaag als pedagoog wil functioneren zal moeten beschikken over opvoedkundige kwaliteiten, een beroep op positie en functie wordt als ouderwets ervaren.

Dat brengt o.a. met zich mede dat vader en moeder zich, evenals hun kinderen kritisch zullen moeten opstellen tegen de veranderende maatschappij. Dr. Wichers benadert dat in zijn boekje

„Gezin en maatschappij” bijzonder aardig door een analyse van het gezinsbudget. Hij toont aan dat we, als gevolg van de welvaartsstaat, bijna allen beschikken over een mogelijkheid van spreiding van onze uitgaven.

Het is niet langer zo dat ons inkomen geheel besteed behoeft te worden aan de dagelijkse levensbehoeften. Er is een mogelijkheid van uitgaven voor ontspanning, cultuur en luxe.

Welnu, in de besteding van dat surplus ligt de basis van onze opvoedingsmogelijkheden. Wie, om het wat kras te zeggen, dat surplus opsoupeert aan materiële zaken, geeft zijn kinderen een duidelijk voorbeeld hoe je de cultuur in de steek kan laten. Zijn bewering dat de kinderen aandacht voor de cultuur behoren te hebben is dan natuurlijk alleen maar een lachertje.

Of een nog pijnlijker voorbeeld: wie de mond vol heeft van naastenliefde en medemenselijkheid maar minder dan een half procent van zijn inkomen besteedt aan ideële en maatschappelijke

doeleinden moet zich natuurlijk niet teveel voorstellen van de indruk die zijn beweringen op dit punt bij zijn kinderen zullen wekken noch van het gezag dat hij daardoor wint.

Door dit alles is opvoeden inderdaad wel heel moeilijk geworden.

Steeds duidelijker wordt het dat we met het overdragen van een aantal geboden, regels en conventies, waaraan we ons dan bovendien zelf maar heel weinig storen, weinig meer bereiken.

De veranderende maatschappij heeft de gezinnen opengebroken en daardoor o.a. het gezag van de ouders discutabel gesteld.

Van nu af aan worden we door onze kinderen beproefd op onze eerlijkheid, op onze toewijding aan anderen, op de argumentatiekracht van onze overtuigingen. Alleen als we deze beproeving op enigszins redelijke wijze doorstaan zullen ze ons het gezag en de eerbied schenken die nodig zijn als grondslag voor een werkelijk opvoedkundige situatie.

H. J. J. Lips

Kort commentaar Radio-uitzending vrijdag 12 mei 1967

GRIEKSE TRAGEDIE

Het oude Griekenland, de bakermat van het belangrijkste gedeelte van de Westerse cultuur, waar de Westerse wetenschap is begonnen, waar de bloedeloze krachtmeting, de atletiek, voor 't eerst beoefend werd, waar de tragedies diepten van de menselijke ziel aanschouwelijk hebben gemaakt is ook de bakermat van de democratie geweest; een regering waarbij de gehele mannelijke vrije bevolking van Attica direct bij betrokken was. En al deze zaken geschieden onder de wijze spreuk, die op de tempel van Delfi was aangebracht: *Niets te zeer*.

Dat betekent het zoeken van het midden, het schuwen van het extreme, het zoeken van harmonie tussen de polen.

Dat oude Griekenland heeft in de 19e eeuw zijn onafhankelijkheid bevochten op de Turken, met steun van de grote mogendheden, maar dat onafhankelijke land is, van het moment af, dat het vrij werd, verscheurd door partijstrijd, is arm gebleven en heeft nooit een stabiele regering gekend. Enkele onvoorstelbaar rijken, een langzamerhand wat welvarender middengroep en daarbeneden armoedige boeren en vissers, armoedige zeelieden en kleine handelaren. Nog meer verarmd door de strijd tegen de Italianen, daarna tegen de Duitsers kreeg het communisme grote aanhang, zoals overall waar een onmenselijk levensniveau heerst.

Toch is Griekenland economisch vooruit gegaan en de groeiende stroom toeristen zorgt voor de hoognodige deviezen. Dat er in de Griekse regering, in de partijtengstellingen en door het onpopulaire koningshuis misstanden zijn is een bekend feit, maar dat een samenzwering van aartsconservatieve militairen de democratie aan de kant heeft gezet, dat zij de aarzelende jonge koning misbruikt hebben om hem tegen zijn zin voor hun wagen te spannen, dat zij de vrijheid van de Griek tot een bespotting hebben gemaakt is toch de grootste misstand geworden, die iedere democraat diep geschokt heeft. Griekenland is

een politiestaat geworden, ultra rechts, en de mensenrechten worden er met voeten getreden. Het is best mogelijk, dat een argeloz reiziger er niet veel van zal merken: de Akropolis zal er nog wel zijn, de treinen zullen wel op tijd rijden, het leven op straat zal wel weer druk en gezellig zijn (dat zei men ook van Mussolini's Italië en Hitler's Duitsland) maar de willekeurige inhechtenisneming van linkse politici behoort tot de orde van de dag; vrijheid van woord bestaat niet meer, en militairen, aangevuld met enkele burgerstromannen heersen in Hellas, verkiezingen zullen niet worden gehouden, bedrog en geweld zijn gewone verschijnselen geworden.

Weer is een land tot het anti-demokratische kamp overgegaan en nu een partner in de NATO, en voor hoelang? Hoe zal de democratie hersteld kunnen worden? Niemand die dat ziet of weet.

Wij kunnen alleen hopen, dat het protest van Denemarken gesteund zal worden door de andere democratieën, dat deze Griekse regering onder druk zal worden gezet zo, dat de Griekse democraten gesteund zullen worden, zo, dat de machthebbers het niet lang meer zullen maken. En wat de gewone democraat in Europa kan doen? Om te beginnen niet naar dat land reizen, want dan steunt men het regiem en dan druk uitoefenen op de eigen regering om het niet bij een zwak protest te laten. Arm volk, dat nu weer zal moeten zuchten onder militairen die bijna nooit begrijpen wat democratie is, namelijk de regeringsvorm waarin door de verdraagzaamheid de waarheid van de mens het beste gegarandeerd wordt. En dan mag iedere democraat in Europa hopen, dat de jonge koning zich nu geheel los zal maken van de invloeden, die op hem in het verleden gewerkt hebben, dat hij zal abdiceren, zich aan het hoofd zal stellen van een tegenregering in ballingschap, opdat deze anti-democratische groep geïsoleerd zal worden, in Griekenland en daarbuiten. Men huivert als men denkt aan de offers, die een herstel van de democratie weer zal eisen van dit onafhankelijke volk.

H. Bongers

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct aan postzegels insluiten.

(adv.)

Een mens zonder beginselen is gewoonlijk ook een mens zonder karakter, want als hij van nature karakter had zou hij de behoefte gevoeld hebben zich beginselen te vormen.

Het is makkelijker zekere zaken te wettigen dan ze te rechtvaardigen.

De dwaasheid zou zo dwaas niet zijn als zij de geest niet vreesde. De ondeugd zou zo verwerpelijker niet zijn als zij de eerbaarheid niet schuwde.

Het is niet waar, wat Rousseau in navolging van Plutarchus zegt, dat hoe meer men denkt, hoe minder men voelt. Maar het is wel waar dat, naar mate men oordeelt men minder genegenheid overhoudt. Er zijn maar weinig mensen die ons toestaan een uitzondering op deze regel vast te stellen.

Ik heb dikwijls waargenomen, dat degenen die iets heldhaftigs doen, die door iets groots en verhevens gegrepen worden, die ongelukkigen redden, die een groot risico lopen en in gevaar raken — zowel in het openbaar als in het intieme leven — dat die lieden spontaan de beloning weigeren voor hun offer. Deze reactie neemt men waar bij arme mensen van de laagste stand. Welk redelijk instinct leert zulk een ongeschoold wezen, dat de beloning voor deze daden in het hart ligt. Het schijnt dat wij hen iets ontnemen als wij hun betalen.

De overtuiging is het geweten van de geest.

„Ik heb in mijn leven in deze wereld — zegt M. — niets anders gezien dan diners zonder spijsvertering, soupers zonder vreugde, gesprekken zonder vertrouwen, verhoudingen zonder vriendschap en overspel zonder liefde”.

Weinig mensen zijn in staat te houden van een filosoof. Bijna een publieke vijand is hij die temidden van de verschillende aanmatigheden der mensen en van de leugen der dingen, tot ieder mens en tot ieder ding zegt: ik neem je slechts voor wat je bent, ik schat je slechts naar wat je waard bent.

En het is geen kleine onderneming zich te laten liefhebben en te laten achten met de aankondiging van dit vaste voornemen.

Mensen die men slechts ten halve kent, kent

men niet; dingen die men slechts voor driekwart weet weet men in het geheel niet. Deze beide overwegingen volstaan om bijna al de gesprekken, die in de grote wereld gevoerd worden, op hun waarde te schatten.

Genieten en laten genieten, zonder kwaad te doen noch aan zichzelf, noch aan iemand anders, ziedaar, naar ik meen, de gehele moraal.

Wie ook maar één vooroordeel heeft weggenomen, is een weldoener der mensheid.

Men moet rechtvaardig zijn alvorens grootmoedig te wezen, gelijk men een hemd heeft alvorens kantwerk te bezitten.

Besluiteloosheid en angst zijn voor de geest en de ziel, wat de pijnbank is voor het lichaam.

Een leven van beschouwing is dikwijls ellendig. Men moet vóór alles handelen, minder denken en niet steeds zich zelf waarnemen.

Het gevoel, dat men heeft voor de meeste weldoeners, gelijkt op de erkentelijkheid die men heeft voor kiezentrekkers. Men zegt wel tegen zichzelf, dat zij ons goedgeedaan hebben en ons verlost van een kwelling. Maar men herinnert zich de pijn die zij ons veroorzaakten.

Als men vermijden wil een kwakzalver te worden, moet men de stellage vermijden.

(vert. P.S.)

DE BUITENWERK COMMISSIE

Voor 1967 staan een aantal nieuwe activiteiten op het programma.

A. Kinder- en jongerenkampen.

1. Voor 10—12 jarigen een week naar een vast kamp.
2. Voor 13—15 jarigen, 2 12 daagse tentenkampen op Texel. Van begin juli tot half augustus.
3. Voor 16—18 jarigen, 2 trektochten. Een naar Engeland en een naar Noord-Frankrijk.

U kunt zich schriftelijk wenden tot mej. O. Verwaal, Kastelenplantsoen 58, Utrecht.

uitzendingen van het humanistisch verbond

vrijdag 19 mei 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 22 mei 19.40 uur: Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist daarvan” (Hilv. II)

vrijdag 26 mei 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 29 mei 19.40 uur: M. Rudelsheim-Hamer: „Midden in de wereld” (Hilv. II)